

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינוך כל השנה בשמורות הטבע ובגנים הלאומיים

בן אדם למקום

www.parks.org.il | *3639 | f

גן לאומי בית שאן

אתרים נוספים בקרבת מקום:

www.parks.org.il | *3639 | f

גן לאומי בית שאן, טל' 04-6587189

ברוכים הבאים לגן לאומי בית שאן

כותרת קוריינתית הנושאת את ראש האטל דיוניסוס

הגן הלאומי בית-שאן משתרע על שטח של כ-1,600 דונם, וכולל את העיר הקדומה בית-שאן-סקיתופוליס ואת תל בית-שאן הנישא. התל מכיל את שרידיה של העיר בית-שאן בתקופת המקרא והוא שימש כאקרופוליס של בית-שאן-סקיתופוליס.

בבית-שאן נערכו חפירות ארכיאולוגיות רבות החל משנות ה-20. החפירות העיקריות החלו בשנת 1986 ומתמשכות ברציפות עד היום, במסגרת מפעל משותף של רשות העתיקות והאוניברסיטה העברית. החפירות חשפו עד עתה כעשירית משטח העיר, והן מלוות בפעולות שחזור ושיקום אדריכלי של מבנים, מתקנים ורחובות.

הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים הכשירה את האתר לביקורי הקהל הרחב.

תולדות בית-שאן

יישוב בית-שאן החל באלף החמישי לפנה"ס על התל המתנשא מדרום לנחל חרוד, בלב אזור פורה ושופע מים ובצומת של דרכים ראשיות.

בתקופה הכנענית המאוחרת (המאות 16-12 לפנה"ס), נקבע בתל מושבו של השלטון המצרי בארץ. על-פי הנאמר במקרא, לא הצליחו שבטי ישראל לכבוש את בית-שאן הכנענית. לאחר הקרב בהר הגלבווע תלו הפלשתים את גופות שאול ובניו על חומת העיר. דוד כבש את בית-שאן יחד עם מגידו ותענך, ובימי שלמה נכללה העיר במחוז מינהלי של העמקים. המקום חרב בשנת 732 לפנה"ס, עם כיבוש צפון הארץ בידי תגלת פלאסר ה-3 מלך אשור.

בתקופה ההלניסטית נוסדה כאן העיר שנקראה ביוונית ניסה-סקיתופוליס. מסורת מקומית מספרת כי דיוניסוס, אל היין, קבר במקום את אומנתו ניסה ויישב כאן סקיתים מבני לוויית.

בשלהי המאה ה-2 לפנה"ס נפלה העיר לידי החשמונאים. תושביה הנוכרים גלו ורוב האוכלוסייה בעיר היתה ליהודית. העיר שבה לידי הנוכרים לאחר הכיבוש הרומי בשנת 63 לפנה"ס. היא נכללה בין ערי הדקפוליס והיתה העיר החשובה בצפון הארץ.

בעת המרד נגד הרומאים, בשנת 66 לספירה, נרצחו היהודים תושבי העיר בידי שכניהם.

בתקופה הרומית ישבו בה אזרחים פגאנים ובצדם יהודים ושומרונים. העיר פרחת והתרחבה והוקמו בה מבני ציבור ושלטון מפוארים, שצוינו בכתובות ועוטרו בפסלים. בתקופה הביזאנטית הפכה בית-שאן עיר נוצרית שהתרחבה וגדלה, ומספר תושביה הגיע בשיאו ל-30,000-40,000. העיר הוקפה חומה, ועל הגבעות מסביבה נבנו כנסיות ומנזרים. לאחר הכיבוש הערבי, במחצית הראשונה של המאה ה-7 לספירה, ירדה בהדרגה העיר מגדולתה ותושביה נתמעטו. בשנת 749 התרחשה באזור רעידת אדמה, שגרמה לחורבן העיר; הרס ומפולת קירות, עמודים וכותרות, גגות וקמרונות אבן - תוצאות הרעש, מתגלים בכל שטחי החפירות. השם סקיתופוליס נשכח והמקום נקרא בשם ביסאן. בתקופה העבסית נבנה על גבי ההריסות יישוב בעל אופי כפרי. בימי-הביניים התרכז היישוב על הרמה שמדרום למרכז העיר ובתקופה הצלבנית נבנתה מצודה ממזרח לאמפיתאטרון החרב. בתקופה העות'מאנית היה במקום יישוב קטן, ביסאן שמו.

לאחר קום המדינה החלה בית-שאן להתבסס ולהתפתח. גאוותה על השרידים המרשימים של העיר הקדומה, הנחשפת בלבד.

דמות אריה בפסיפס אשר באגורה הביזנטית

כללי התנהגות בגן לאומי בית שאן

- יש להישמע להוראות עובדי הגן הלאומי.
- יש להקפיד ולטייל בשבילים המסומנים בלבד.
- הכניסה מותרת רק למקומות שהוכשרו לביקורי קהל.
- אין לפגוע בעתיקות ובממצאים ארכיאולוגיים בכל צורה שהיא.
- הטיפוס על חומות וקירות מסוכן ואסור בהחלט.
- אין להשליך או לדרדר אבנים.
- יש לשמור על הסדר והניקיון בכל רחבי הגן הלאומי.

כתיבה: נילי גרייצר; **עריכה:** צביקה צוק; **עריכה לשונית:** גניה דולב
צילומים: איתמר גרינברג, וארכיון הרשות, ניסים דורון;
מפת האתר: מתוך קדמוניות 107-108 כ"ז, תשנ"ה;
מקורות: מתוך פרסומים ומידע של חופרי האתר;
הפקה: עדי גרינבאום;
© רשות הטבע והגנים

מסלול הסיור

1. התיאטרון נבנה במאה ה-1 לספירה. התיאטרון הנראה כיום נבנה בסוף המאה ה-2 לספירה, הכיל מקום לכ-7,000 צופים ושימש גם בתקופה הביזאנטית. התיאטרון כולל שלושה גושי מושבים זה מעל זה, מהם נשתמר בשלמותו הגוש התחתון. הכניסות לתיאטרון הן דרך קמרונות בזלת. מאחורי הבמה התרומם קיר תפאורה, שסגר את חלל התיאטרון לגובה של כ-20 מ'. הקיר עוטר במערכת של עמודי גרניט ושיש מיובאים, וקושט בכותרות, אפריזים מעוטרים ופסלים.

2. בית המרחץ המערבי נבנה בסוף המאה ה-4 לספירה על יסודות קדומים, ועבר שינויים בתקופה הביזאנטית. שטחו כ-9 דונם והוא כולל שמונה אולמות, שקורו בכיפות ובקמרונות. מתחת לרצפות אולמות החמים והפזורים הותקנה מערכת הסקה (היפוקאוסט). קירות המרחץ צופו בטיח צבעוני ועל רצפותיו הונחו לוחות שיש ופסיפסים. המבנה המרכזי מוקף משלושת עבריו סטווים, הנפתחים למערכת נוספת של חדרים ואכסדראות. בקצות הסטווים נבנו בריכות מים ומזרקות לנוי. בבית המרחץ נערכו שינויים במימון מושל הפרובינקיה, שתועדו בכתובות הקדשה ביוונית.

3. רחוב פלאדיוס - רחוב עמודים, באורך של כ-150 מ', חצה את העיר ממרגלות התל ועד לתיאטרון. הרחוב נבנה במקורו בתקופה הרומית ועוצב מחדש בראשית התקופה הביזאנטית. מערכת מדרגות וכניסות הובילה מהרחוב לבית המרחץ המערבי. הרחוב רוצף לוחות בזלת, ומתחת לריצוף הותקנה תעלת ניקוז. בצדו הצפוני-מערבי נבנה במאה ה-4 לספירה סטיו מקורה שרוצף בפסיפס. הסטיו נפתח לשורת חנויות שחזיתן צופתה בשיש. בפסיפס נקבעה כתובת מהמאה ה-4, המספרת על בניית הסטיו בימי פלאדיוס, מושל הפרובינקיה. על שמו כונה הרחוב בפי החופרים "רחוב פלאדיוס". מצדו האחר של הרחוב נבנו חנויות בשתי קומות, על-גבי מסד קדום מהתקופה הרומית. בראשית המאה ה-6 רוצפה מדרכת הסטיו בלוחות שיש.

4. הסיגמה - רחבה במיתאר חצי-עיגול מהתקופה הביזאנטית. כתובת שנמצאה במקום מכנה את הרחבה בשם סיגמה. היא כוללת חדרים, שנפתחו אל הרחבה ובחזיתם סטיו. אחדים מהחדרים רוצפו פסיפסים צבעוניים בדגמים גיאומטריים וצמחיים, בדמויות בעלי-חיים ובכתובות ביוונית. באחד הפסיפסים מתוארת טיכה, אלת העיר, בתוך מדליון, כשעל ראשה כתר דמוי חומה ובידה קרן שפע. ממערב לסיגמה שרידי אודאון, ששימש בתקופה הרומית כתיאטרון קטן ומקורה.

האלה טיכה - אלת העיר

